

Wymagania na poszczególne oceny do programu nauczania „Zrozumieć przeszłość” historii dla klasy 1 liceum ogólnokształcącego i technikum

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
Zrozumieć przeszłość	- Cele badania i nauczania historii - Znaczenie historii - Klasyfikacja źródeł historycznych - Epoki – podział i prosta charakterystyka - Nauki pomocnicze historii	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>historia, prehistoria, nauki pomocnicze historii</i>	– rozpoznaje rodzaje źródeł historycznych – klasyfikuje źródła historyczne – wymienia w kolejności chronologicznej epoki historyczne	– opisuje rodzaje źródeł historycznych – wyjaśnia zasady krytycznej analizy i interpretacji różnych rodzajów źródeł historycznych	– wskazuje i wyjaśnia ramy chronologiczne poszczególnych epok historycznych	– wyjaśnia zasady pracy z materiałami źródłowymi – analizuje różne oceny historiografii, dotyczące dziejów ojczystych i powszechnych
Rozdział I. Pierwsze cywilizacje						
1. Początki historii człowieka	- Zarys antropogenezy - Chronologia pradziejów - Człowiek w paleolicie - Rewolucja neolityczna	– prawidłowo stosuje pojęcia <i>prehistoria</i> – wymienia w kolejności epoki prehistorii (epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza) – wskazuje na mapie rejon pojawienia się <i>Homo sapiens</i>	– prawidłowo wyjaśnia pojęcia: <i>paleolit, neolit, antropogeneza, rewolucja neolityczna</i> – przedstawia na mapie przebieg migracji <i>Homo sapiens</i>	– wymienia w porządku chronologicznym etapy ewolucji człowieka – wyjaśnia znaczenie rewolucji neolitycznej	– przedstawia ideę ewolucji Karola Darwina – opisuje etapy ewolucji człowieka – wyjaśnia cechy sztuki paleolitu i neolitu	– w szerokim aspekcie przedstawia i wyjaśnia dokonania naukowe Karola Darwina
2. Narodziny cywilizacji	- Znaczenie wielkich rzek dla rozwoju cywilizacji i powstania pierwszych państw - Ustrój państw-miast sumeryjskich - Znaczenie wynaleźienia pisma - Osiągnięcia Sumerów - Współczesne dziedzictwo kultur	– wskazuje na mapie rejony wielkich rzek (Tygrys, Eufrat) – wyjaśnia rolę wielkich rzek dla rozwoju gospodarki – rozpoznaje pismo klinowe	– wskazuje na mapie obszar Sumeru – wymienia najważniejsze wynalazki cywilizacji sumeryjskiej – wyjaśnia cechy ustrojowe sumeryjskich miast-państw	– opisuje warunki naturalne Mezopotamii – wyjaśnia okoliczności powstania i rolę pisma – wyjaśnia rolę Sargona Wielkiego – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji Sumerów – wyjaśnia cechy religii Sumerów	– opisuje okoliczności powstania i cechy najstarszych miast – opisuje w porządku chronologicznym najważniejsze etapy dziejów Mezopotamii	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny powstania pierwszych państw w rejonie Mezopotamii – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii – wskazuje współczesne dziedzictwo kultur

	Sumeru i innych najdawniejszych kultur Mezopotamii					Bliskiego Wschodu
3. Babilonia i Asyria	• Ukształtowanie się pierwszych imperiów • Najważniejsze kultury: Babilonia i Asyria • Wierzenia ludów Mezopotamii • Kodeks Hammurabiego jako jeden z najstarszych zabytków prawodawstwa • Nauka, sztuka i wierzenia starożytnej Mezopotamii	– wskazuje na mapie obszar Babilonu i Asyrii	– wyjaśnia cechy ustrojowe mezopotamskich państw – rozpoznaje dzieła sztuki mezopotamskiej	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic starożytnych imperiów – opisuje ustroj polityczny oraz struktury społeczne Babilonu i Asyrii – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji Mezopotamii – wyjaśnia cechy religii Babilonu i Asyrii – wyjaśnia rolę Hammurabiego – wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa	– opisuje w porządku chronologicznym najważniejsze etapy dziejów Mezopotamii – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Nabuchodonozora II, Asurbanipala – wyjaśnia specyfikę armii asyryjskiej	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny postania imperiów w rejonie Mezopotamii – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii – wskazuje współczesne dziedzictwo kultur Bliskiego Wschodu
4. Państwo faraonów	• Dzieje polityczne z podstawową periodyzacją dziejów Egiptu • Ustrój polityczny państwa faraonów • Struktura społeczeństwa starożytnego Egiptu • Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu	– wskazuje na mapie Egipt i Nil – wyjaśnia rolę Nilu dla gospodarki egipskiej – rozpoznaje pismo hieroglificzne – rozpoznaje piramidy egipskie i wyjaśnia ich rolę	– opisuje warunki naturalne Egiptu – opisuje główne cechy ustroju politycznego starożytnego Egiptu – rozpoznaje dzieła sztuki egipskiej – wyjaśnia okoliczności powstania piramid	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic Egiptu – opisuje główne cechy ustroju społecznego starożytnego Egiptu – wymienia i opisuje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej	– w szerokim aspekcie przedstawia rolę czynników geograficznych dla dziejów starożytnego Egiptu – wymienia w porządku chronologicznym główne etapy dziejów starożytnego Egiptu – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Narmera, Ramzesa II	– w szerokim aspekcie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa egipskiego – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii i Egiptu – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnego Egiptu
5. Kultura starożytnego	• Politeistyczne wierzenia Egipcjan	– rozpoznaje pismo hieroglificzne	– wymienia główne cechy religii egipskiej	– wymienia i opisuje najważniejsze	– w szerokim aspekcie przedstawia rolę religii	– porównuje osiągnięcia

o Egipcie	- Osiągnięcia cywilizacji Egiptu - Sztuka starożytnego Egiptu - Badania cywilizacji egipskiej - Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu	– rozpoznaje świątynie egipskie i wyjaśnia ich rolę	– rozpoznaje dzieła sztuki egipskiej	osiągnięcia cywilizacji egipskiej – wymienia głównych bogów egipskich i opisuje mitologię egipską	dla dziejów starożytnego Egiptu – wyjaśnia rolę Echnatona	cywilizacyjne ludów Mezopotamii i Egiptu – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnego Egiptu – wyjaśnia okoliczności odczytania hieroglifów egipskich
6. Inne cywilizacje Bliskiego Wschodu	- Cywilizacje Bliskiego Wschodu: Izrael, Fenicja, Persja i Hetyci - Monoteizm religii żydowskiej i jego znaczenie - Kolonizacja fenicka i znaczenie handlu w starożytności - Ewolucja pisma – wykształcenie alfabetu - Współczesne dziedzictwo starożytnego Izraela	– wskazuje na mapie rejon Izraela (z Jerozolimą), Fenicji, Persji – wymienia główne założenia monoteizmu – rozpoznaje pismo fenickie	– wyjaśnia główne założenia religii żydowskiej – wskazuje na mapie rejony kolonizacji fenickiej – wymienia główne osiągnięcia starożytnych Fenicjan	– opisuje cywilizacyjną rolę Hetytów – za pomocą mapy przedstawia zmiany granic Izraela, Persji – wyjaśnia znaczenie kolonizacji fenickiej – wyjaśnia znaczenie powstania alfabetu – charakteryzuje specyfikę imperium perskiego	– opisuje główne etapy losów narodu żydowskiego – ukazuje rolę wielkich przywódców: Abrahama, Mojżesza, Salomona – w porządku chronologicznym opisuje rozwój imperium perskiego – wyjaśnia rolę Cyrusa Wielkiego, Dariusza Wielkiego	– w szerokim aspekcie ukazuje losy narodu żydowskiego w starożytności – wyjaśnia rolę religii żydowskiej dla dziejów ludzkości – porównuje cechy religii ludów starożytnego Bliskiego Wschodu – porównuje i ocenia ustroje społeczno-polityczne starożytnych cywilizacji
7. Cywilizacje Indii i Chin	- Cywilizacja Indusu i Żółtej Rzeki - Źródła wielkich religii i systemów etycznych: hinduizmu, buddyzmu, konfucjanizmu i taoizmu - Osiągnięcia cywilizacji Dalekiego Wschodu i Indii	– wskazuje na mapie rejon Indusu i Żółtej Rzeki – rozpoznaje główne osiągnięcia cywilizacji starożytnych Indii i Chin	– wymienia główne osiągnięcia cywilizacji starożytnych Indii i Chin – rozróżnia główne dalekowschodnie religie i systemy etyczne	– wyjaśnia znaczenie osiągnięć cywilizacji Indii i Chin – wyjaśnia główne zasady dalekowschodnich religii i systemów etycznych: hinduizmu, buddyzmu, konfucjanizmu i taoizmu	– opisuje główne etapy dziejów starożytnych Indii i Chin – opisuje cechy ustrojowe i społeczne państw Dalekiego Wschodu	– wskazuje współczesne dziedzictwo starożytnych cywilizacji Indii i Chin – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu

						– porównuje systemy prawne i etyczne cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu
Rozdział II. Dzieje starożytnej Grecji						
1. Początki cywilizacji greckiej	• Wpływ warunków geograficznych na powstanie cywilizacji antycznej Grecji • Powstanie i upadek kultury minojskiej i mykeńskiej • Osiągnięcia kultury minojskiej i mykeńskiej • Kształtowanie się alfabetu greckiego i inne rodzaje pisma stosowane na ziemiach greckich w starożytności	– wskazuje na mapie teren Grecji – wyjaśnia wpływ ukształtowania naturalnego Grecji na dzieje Hellady – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Hellada</i>, <i>Hellenowie</i> – rozpoznaje pismo greckie – rozpoznaje pałac w Knossos	– opisuje warunki naturalne Grecji – wskazuje na mapie najważniejsze regiony starożytnej Grecji – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cywilizacja minojska</i>, <i>cywilizacja mykeńska</i>, „<i>wieki ciemne</i>” – wymienia główne cechy cywilizacji minojskiej i mykeńskiej	– opisuje i porównuje główne osiągnięcia cywilizacji minojskiej i mykeńskiej	– opisuje główne etapy dziejów cywilizacji minojskiej i mykeńskiej – wyjaśnia pojęcia: <i>wojna trojańska</i>, „<i>wieki ciemne</i>”	– porównuje warunki naturalne starożytnego Wschodu i Grecji – wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji starożytnej Grecji
2. Greckie <i>poleis</i>	• Charakterystyka <i>poleis</i> greckich • Obszar starożytnego świata greckiego • Kulturowe, obyczajowe i polityczne elementy wspólnoty Greków w starożytności • Wielka Kolonizacja i jej znaczenie	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>polis</i> – wymienia główne cechy systemu <i>polis</i>	– wskazuje na mapie najważniejsze regiony starożytnej Grecji – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Wielka Kolonizacja</i>, <i>kolonia</i>, <i>metropolia</i> – wskazuje na mapie rejony kolonizacji greckiej	– opisuje proces i wyjaśnia znaczenie Wielkiej Kolonizacji – opisuje struktury społeczne <i>polis</i>	– porównuje kolonizację fenicką z kolonizacją grecką – wyjaśnia znaczenie rewolucji hoplickiej – wyjaśnia rolę religii, języka i sportu jako czynników integrujących Hellenów	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie <i>polis</i> dla dziejów cywilizacji europejskiej – wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji starożytnej Grecji
3. Antyczna Sparta	• Powstanie i rozwój Sparty • Ustrój Sparty • Organizacja społeczeństwa Sparty • Wychowanie i	– wskazuje na mapie Spartę – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>oligarchia</i>, <i>wychowanie spartańskie</i> – wymienia główne	– wyjaśnia główne cechy ustrojowe Sparty – opisuje strukturę społeczną Sparty – prawidłowo stosuje pojęcie <i>helota</i>	– opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów władzy w Sparcie – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>efor</i>, <i>geruzja</i>,	– opisuje w porządku chronologicznym dzieje starożytnej Sparty – wyjaśnia rolę Likurga	– w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia ustrój polityczny i społeczny Sparty

	życie Spartan	organy władzy w Sparcie	– wymienia etapy życia spartiaty	<i>zgromadzenie ludowe</i> – opisuje i wyjaśnia znaczenie wychowania spartańskiego – wyjaśnia sytuację prawną kobiet w Sparcie		
2. Ateńska demokracja	- Pierwotny ustrój Aten - Społeczeństwo ateńskie - Zarys wielkich reform wprowadzających demokrację - Charakterystyka demokracji ateńskiej - Osiągnięcia i dziedzictwo starożytnych Aten	- wskazuje na mapie Ateny - prawidłowo umiejscawia w czasie Peryklesa - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>demokracja, oligarchia, obywatel</i> - wymienia główne organy władzy w demokratycznych Atenach	- wyjaśnia główne cechy ustrojowe demokratycznych Aten - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>ostracyzm, demagog, tyran</i> - opisuje strukturę społeczną Aten - rozpoznaje plan antycznych Aten	- opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów demokracji ateńskiej w czasach Peryklesa - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zgromadzenie ludowe, Rada Pięciuset, sąd ludowy, strateg</i> - wyjaśnia sytuację prawną kobiet w Atenach	- opisuje w porządku chronologicznym główne etapy przemian ustrojowych w Atenach - wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Drakona, Solona, Pizystrata, Klejstenesa, Peryklesa	- porównuje i ocenia ustroje Aten i Sparty - wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji ateńskiej - w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia demokrację ateńską - w szerokim aspekcie opisuje i ocenia działalność Peryklesa
4. Wojny grecko-perskie	- Ekspansja imperium perskiego na Bliskim Wschodzie - Przebieg działań zbrojnych podczas wojen perskich - Rozwiązania militarne Greków - Odniesienia do zmagañ grecko-perskich w kulturze współczesnej	- wskazuje na mapie Persję - umiejscawia w czasie wojny perskie - rozpoznaje i opisuje hoplitę greckiego - wskazuje odniesienia do dziejów starożytnej Grecji w kulturze współczesnej	- prawidłowo stosuje pojęcia: <i>hoplita, falanga, triera, bieg maratoński</i> - wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen persko-greckich (Maraton, Termopile, Salamina, Plateje, Mykale)	- za pomocą mapy przedstawia ekspansję perską - wyjaśnia genezę wojen perskich - wyjaśnia przyczyny sukcesu Greków - wymienia skutki wojen grecko-perskich	- opisuje w porządku chronologicznym przebieg wojen grecko-perskich - wyjaśnia znaczenie wielkich wodzów: Miltiadesa, Leonidasa, Temistoklesa	w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie wojen grecko-perskich dla losów Europy
5. Potęga i upadek antycznej Grecji	- Ekspansja Aten po zwycięstwie nad Persją - Wojna peloponeska - Wpływy greckie w	- umiejscawia w czasie wojnę peloponeską - wskazuje na mapie Ateny, Spartę i Teby - rozpoznaje ateński	- prawidłowo stosuje pojęcie <i>hegemonia</i> - podaje przyczyny i skutki wojny peloponeskiej - wymienia główne etapy	- za pomocą mapy opisuje wojnę peloponeską - lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod	- wyjaśnia okoliczności i znaczenie powstania Związku Morskiego - wyjaśnia znaczenie wielkich polityków:	w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie wojny peloponeskiej dla dziejów Hellady

	antycznym świecie • Skutki rywalizacji w świecie greckim po zakończeniu wojen perskich	Akropol	wojny peloponeskiej	Leuktrami	Peryklesa, Kimona	
6. Świat duchowy starożytnych Greków	• Religia grecka • Narodziny filozofii greckiej • Homer i literatura grecka • Teatr w Grecji • Igrzyska olimpijskie w starożytnej Grecji i współcześnie • Początki dziejopisarstwa • Znaczenie kultury greckiej dla świata starożytnego	– rozpoznaje głównych bogów greckich – podaje cechy religii greckiej – rozpoznaje najważniejsze dzieła kultury starożytnej Grecji – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>filozofia</i>, <i>dramat</i>, <i>igrzyska olimpijskie</i>	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura helleńska</i>, <i>wyrocznia delficka</i>, <i>gimnazjon</i> – wyjaśnia rolę Homera – wymienia najważniejsze osiągnięcia kulturowe Greków	– wyjaśnia rolę: Sokratesa, Platona, Arystotelesa – opisuje główne cechy dramatu greckiego (tragedii, komedii) – opisuje i wyjaśnia rolę igrzysk olimpijskich w Grecji	– opisuje główne cechy jońskiej filozofii przyrody i poglądy sofistów – wyjaśnia rolę: Talesa z Miletu, Demokryta z Abdery	– wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnej Grecji
8. Sztuka i nauka antycznej Hellady	• Kanony piękna i architektura grecka w późniejszych epokach • Rzeźba i malarstwo wazowe • Matematyka i fizyka • Archimedes i wynalazki techniczne Greków • Osiągnięcia naukowe starożytnych Greków współcześnie	– rozpoznaje najważniejsze dzieła sztuki i nauki starożytnej Grecji – rozpoznaje świątynie grecką i wymienia jej cechy	– wymienia najważniejsze osiągnięcia sztuki i nauki antycznych Greków – prawidłowo stosuje pojęcie <i>historiografia</i>	– opisuje główne porządki architektoniczne w starożytnej Grecji – wyjaśnia rolę Archimedes	– wyjaśnia rolę wielkich naukowców: Pitagorasa, Hipokratesa, Herodota, Tukidydesa	– wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnej Grecji
9. Podboje Aleksandra Wielkiego	• Powstanie imperium macedońskiego • Przebieg	– lokalizuje na mapie Macedonie i Persję – lokalizuje w czasie panowanie Aleksandra	– wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy z czasów Aleksandra Wielkiego (Granikos, Issos,	– wyjaśnia rolę Filipa II dla dziejów Macedonii – za pomocą mapy przedstawia ekspansję	– opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów Filipa II i Aleksandra	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym i

	podbojów Aleksandra Macedońskiego • Znaczenie podbojów macedońskich dla kultury greckiej • Postać Aleksandra Macedońskiego i jego rola w dziejach ludzkości	Macedońskiego – rozpoznaje hoplitę macedońskiego – wymienia główne osiągnięcia Aleksandra Macedońskiego	Gaugamela) – prawidłowo stosuje pojęcie <i>epoka hellenistyczna</i>	Aleksandra Macedońskiego – wyjaśnia przyczyny sukcesów armii macedońskiej – wymienia skutki podbojów Aleksandra Wielkiego	Macedońskiego – wyjaśnia cechy ustrojowe monarchii Aleksandra Wielkiego	kulturowym przedstawia i ocenia działalność Aleksandra Macedońskiego – wyjaśnia ponadczasowe znaczenie podbojów Aleksandra Macedońskiego
10. Świat hellenistyczny	• Podział imperium Aleksandra Macedońskiego • Świat śródziemnomorski pod dominacją macedońską • Państwa hellenistyczne • Kultura hellenistyczna	– lokalizuje na mapie imperium Aleksandra Macedońskiego i państwa powstałe po rozpadzie imperium – lokalizuje w czasie śmierć Aleksandra Wielkiego – rozpoznaje starożytną Aleksandrię	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>kultura hellenistyczna</i> – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacyjne epoki hellenistycznej	– wyjaśnia główne cechy kultury hellenistycznej – wyjaśnia główne założenia epikureizmu, stoicyzmu i cynizmu – wyjaśnia cechy religii w czasach hellenistycznych	– opisuje w porządku chronologicznym rozpad imperium Aleksandra Wielkiego – wyjaśnia cechy ustrojowe monarchii hellenistycznych	– w szerokim aspekcie wyjaśnia ponadczasowe znaczenie epoki hellenistycznej
Rozdział III. Antyczny Rzym						
1. Starożytna Italia i początki Rzymu	• Ludy starożytnej Italii • Osiągnięcia cywilizacyjne Etrusków • Powstanie Rzymu – mit i rzeczywistość • Rzym królewski	– wskazuje na mapie Italię, Rzym – lokalizuje w czasie powstanie Rzymu – prawidłowo stosuje pojęcie <i>monarchia</i>	– opisuje warunki naturalne Italii – wskazuje na mapie tereny zamieszkiwane przez Etrusków – wyjaśnia pojęcia: <i>monarchia, patrycjusze, plebejusze</i> – opisuje strukturę społeczną Rzymu w okresie monarchii	– opisuje główne cechy cywilizacji etruskiej – opisuje legendę o powstaniu Rzymu – wyjaśnia rolę Romulusa	– opisuje w porządku chronologicznym przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie – wyjaśnia rolę Serwiusza Tuliusza	– porównuje warunki naturalne Grecji i Italii – wyjaśnia w szerokim aspekcie przemiany ustrojowe w starożytnych Rzymie
2. Republika rzymska	• Społeczeństwo republiki rzymskiej i źródła napięć społecznych • Walka o prawa	– lokalizuje w czasie powstanie republiki – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia, republika, obywatel</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>monarchia, republika</i> – wyjaśnia główne cechy ustrojowe republikańskiego Rzymu	– opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów władzy w republikańskim Rzymie	– opisuje w porządku chronologicznym przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie – wymienia	– wyjaśnia w szerokim aspekcie przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie – porównuje i ocenia

	• plebejuszy • Powstanie republiki i zasady jej funkcjonowania • Najważniejsze urzędy republiki rzymskiej		– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>konsul, dyktator, patrycjusze, plebejusze</i> – opisuje strukturę społeczną Rzymu – rozpoznaje plan antycznego Rzymu	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zgromadzenia ludowe, senat, trybun ludowy, pretor, cenzor</i>	najważniejszych bogów i wyjaśnia założenia ich mitologii	ustrój republikańskiego Rzymu z innymi ustrojami antyku – wyjaśnia podobieństwa i różnice w rozumieniu pojęć <i>obywatel</i> i <i>obywatelstwo</i> w starożytnej Grecji oraz Rzymie
3. Podboje Rzymu	• Organizacja armii rzymskiej • Podboje Rzymu w Italii • Wojny punickie • Postacie wybitnych wodzów i ich wpływ na dzieje starożytne • Podbój świata śródziemnomorskiego • Powstanie Imperium Rzymskiego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>legion, imperium</i> – rozpoznaje i opisuje rzymskiego legionistę	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>sprzymierzeńcy, kolonie rzymskie, prowincja, triumf</i> – opisuje strukturę legionu rzymskiego – wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen punickich (Kanny, Zama)	– za pomocą mapy przedstawia ekspansję rzymską – wyjaśnia genezę wojen punickich – wyjaśnia przyczyny sukcesów Rzymian – wymienia skutki podbojów rzymskich	– opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów rzymskich – wyjaśnia rolę wielkich wodzów: Pyrrusa, Hannibala, Scypiona Afrykańskiego	– w szerokim aspekcie wyjaśnia skutki podbojów rzymskich dla Rzymu i całego basenu śródziemnomorskiego
4. Zmiany społeczne w republice rzymskiej	• Grupy społeczne w społeczeństwie rzymskim i zmiany ich składu na przestrzeni dziejów • Wpływ podbojów na sytuację społeczną Rzymu • Niewolnictwo w starożytnym Rzymie: znaczenie w gospodarce i życiu społecznym, różny status	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>republika, obywatel, niewolnictwo, gladiator</i>	– wymienia polityczne i społeczne przyczyny kryzysu republiki rzymskiej – prawidłowo stosuje pojęcie <i>proletariusze</i> – lokalizuje w czasie powstanie Spartakusa	– opisuje położenie różnych grup niewolników w Rzymie – opisuje powstanie Spartakusa i jego skutki	– opisuje w porządku chronologicznym etapy przemian społecznych w Rzymie – wyjaśnia rolę braci Grakchów, Spartakusa	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i skutki przemian ustrojowych w Rzymie

	- niewolników - Powstanie Spartakusa – przebieg i skutki					
5. Upadek republiki rzymskiej	- Kryzys polityczny i społeczny republiki rzymskiej - Stronnictwa polityczne w Rzymie i ich walka o przywództwo - Rywalizacja wodzów o władzę w Rzymie i triumwirat - Podboje i wojny domowe w I w. p.n.e. - II triumwirat – upadek republiki rzymskiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>republika, triumwirat</i>	- wymienia polityczne i społeczne przyczyny kryzysu republiki rzymskiej - wymienia skutki reformy wojskowej Mariusza - lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia Juliusza Cezara, Oktawiana Augusta	- wyjaśnia znaczenie ustrojowe reformy wojskowej Mariusza - wyjaśnia pojęcia: <i>popularzy, optymaci, I triumwirat, idy marcowe, II triumwirat</i> - wymienia i lokalizuje w czasie główne bitwy okresu wojny domowej w Rzymie (Farsalos, Filipi, Akcjum)	- opisuje w porządku chronologicznym etapy przemian ustrojowych w Rzymie - wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Sulii, Krassusa, Pompejusza, Marka Antoniusza, Kleopatry VII	- w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i skutki przemian ustrojowych w Rzymie - w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia działalność Juliusza Cezara oraz Oktawiana Augusta
6. Początki cesarstwa rzymskiego	- Oktawian August i okoliczności powstania cesarstwa - Reformy państwa rzymskiego - Ustrój pryncypatu <i>Pax Romana</i> i nowe zasady funkcjonowania imperium - Rządy dynastii julijsko-klaudyjskiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cesarstwo, Imperium Rzymskie, romanizacja, dynastia</i> – wskazuje na mapie Imperium Rzymskie w okresie wczesnego cesarstwa	– lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia Oktawiana Augusta – wyjaśnia pojęcia: <i>pryncypat, „komedia republiki”, kult cesarza</i>	– za pomocą mapy przedstawia proces rozszerzania Imperium Rzymskiego w okresie cesarstwa – wyjaśnia pojęcie <i>pax Romana</i> – opisuje przemiany ustrojowe, militarne i społeczne w okresie wczesnego cesarstwa	– wyjaśnia przyczyny zahamowania ekspansji rzymskiej – wyjaśnia rolę polityków: Tyberiusza, Kaliguli, Klaudiusza, Nerona – opisuje przemiany religii rzymskiej w okresie wczesnego cesarstwa	– w szerokim zakresie wyjaśnia przyczyny trwałości Imperium Rzymskiego
7. Od pryncypatu do dominatu	- Wojny i rozszerzanie imperium w I w. n.e. - Rola limesu jako granicy imperium - Kontakty Rzymian	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cesarstwo, Imperium Rzymskie, romanizacja, urbanizacja, dynastia</i> – wskazuje na mapie	– wyjaśnia pojęcia: <i>limes, dominat, tetrarchia, szlak bursztynowy</i> – lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia cesarza	– za pomocą mapy przedstawia proces rozszerzania Imperium Rzymskiego w okresie cesarstwa – opisuje przemiany	– wyjaśnia główne założenia ustrojowe dominatu – wyjaśnia pojęcie <i>diaspora żydowska</i>	– w szerokim zakresie wyjaśnia przyczyny trwałości Imperium Rzymskiego – wyjaśnia, jak w dziejach Rzymu

	z kulturami spoza granic imperium (w tym szlak bursztynowy) • Problemy związane z zarządzaniem rozległym imperium • Zmiany ustroju i sposobu sprawowania władzy w antycznym Rzymie – wprowadzenie dominatu i tetrarchii	Imperium Rzymskie w okresie późnego cesarstwa	Dioklecjana	ustrojowe, militarne i społeczne w okresie cesarstwa – wyjaśnia rolę Trajana		zmieniało się rozumienie pojęcia <i>obywatel</i>
8. Kultura antycznego Rzymu	• Powstanie prawa rzymskiego i jego znaczenie w dziejach Europy • Architektura i budownictwo rzymskie • Rozwój sieci szlaków komunikacyjnych imperium • Kultura i sztuka antycznego Rzymu • Literatura i poezja rzymska • Rzymskie osiągnięcia techniczne i architektoniczne w kulturze europejskiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>prawo rzymskie</i>, <i>łacina</i> – rozpoznaje główne dzieła architektury starożytnego Rzymu	– wymienia cechy prawa rzymskiego – wymienia cechy sztuki i architektury rzymskiej – wyjaśnia pojęcia: <i>Panteon</i>, <i>Koloseum</i>, <i>akwedukt</i>	– wyjaśnia ponadczasowe znaczenie prawa rzymskiego – wyjaśnia zjawisko hellenizacji kultury rzymskiej	– przedstawia działalność Polibiusza, Tacyta, Cyserona, Seneki, Owidiusza, Wergiliusza, Horacego – opisuje cechy filozofii rzymskiej	– wyjaśnia znaczenie kultury rzymskiej dla dziejów Imperium Rzymskiego – wskazuje dziedzictwo kultury rzymskiej
9. Religia rzymska i chrześcijaństwo	• Religia rzymska, przyswajanie wpływów obcych wierzeń podczas podbojów oraz rola religii dla państwa • Początki chrześcijaństwa i jego	– podaje główne cechy religii rzymskiej – rozpoznaje głównych bogów rzymskich – prawidłowo stosuje pojęcie <i>chrześcijaństwo</i> – umiejscawia w czasie	– wymienia główne cechy chrześcijaństwa – wymienia etapy powstania religii chrześcijańskiej – wyjaśnia symbole chrześcijaństwa	– wyjaśnia pojęcia: <i>kulty wschodnie</i>, <i>sobory</i> – wyjaśnia genezę powstania chrześcijaństwa – za pomocą mapy opisuje proces	– opisuje w porządku chronologicznym ewolucję pozycji chrześcijaństwa w Imperium Rzymskim – wyjaśnia przyczyny sukcesu chrześcijaństwa	– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania chrześcijaństwa dla dziejów Rzymu i świata

	- związki z judaizmem - Powstanie kościoła i charakterystyka wspólnot wczesnochrześcijańskich - Prześladowania chrześcijan – skala zjawiska i jego przyczyny - Wzrost popularności, legalizacja i uznanie chrześcijaństwa za religię państwową - Pierwsze herezje i rozłamy w chrześcijaństwie	narodziny chrześcijaństwa – rozpoznaje symbole chrześcijaństwa	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Mesjasz, męczennicy, herezja, bazylika</i>	rozszerzania się chrześcijaństwa – przedstawia działalność św. Piotra i św. Pawła		
10. Upadek cesarstwa rzymskiego	- Przyczyny kryzysu wewnętrznego imperium - Relacje imperium z plemionami barbarzyńskimi - Zmiany społeczne w Rzymie - Podział cesarstwa na zachodnio- i wschodniorzymskie - Walki wewnętrzne o władzę nad imperium - Wędrówki ludów i najazd Hunów	– prawidłowo umiejscawia w czasie rozpad Imperium Rzymskiego – prawidłowo umiejscawia w czasie upadek imperium zachodniorzymskiego – wymienia przyczyny upadku Imperium Rzymskiego	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>barbarzyńcy</i> – wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>wielka wędrówka ludów</i> – wymienia przyczyny najazdów Germanów na Imperium Rzymskie – przedstawia znaczenie postaci Teodozjusza Wielkiego	– wyjaśnia zewnętrzne i wewnętrzne przyczyny kryzysu Imperium Rzymskiego – wyjaśnia pojęcia: <i>kolon, Hunowie</i> – przedstawia znaczenie postaci Romulusa Augustulusa – za pomocą mapy opisuje etapy upadku imperium zachodniorzymskiego	– wyjaśnia główne założenia ustrojowe dominatu – wyjaśnia znaczenie postaci: Dioklecjana, Konstantina Wielkiego, Attyli – w porządku chronologicznym opisuje proces upadku imperium zachodniorzymskiego	– porównuje formy ustrojowe w starożytnym Rzymie – w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym wyjaśnia przyczyny kryzysu i upadku Imperium Rzymskiego
Rozdział IV. Początki średniowiecza						
1. Cesarstwo bizantyjskie	- Położenie geograficzne Bizancjum - Osiągnięcia Bizantyjczyków:	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>Bizancjum</i> – prawidłowo umiejscawia w czasie i	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>państwo autokratyczne, państwo teokratyczne, Kodeks</i>	– opisuje ustrój polityczny Bizancjum – wyjaśnia znaczenie panowania Justyniana	– opisuje w porządku chronologicznym dzieje imperium bizantyjskiego	– w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i

	kodyfikacja praw, architektura • Działalność i osiągnięcia Justyniana • Ustrój polityczny i gospodarka cesarstwa bizantyjskiego • Zmiana znaczenia politycznego na przestrzeni dziejów • Znaczenie Bizancjum dla zachowania osiągnięć cywilizacji antycznej	przestrzeni imperium Justyniana Wielkiego – rozpoznaje główne dzieła kultury cesarstwa bizantyjskiego	<i>Justyniana</i> – wymienia cechy sztuki bizantyjskiej – wymienia najważniejsze dokonania Justyniana Wielkiego – rozpoznaje plan Konstantynopola	Wielkiego – za pomocą mapy przedstawia ekspansję Bizancjum za czasów Justyniana Wielkiego	– wyjaśnia pojęcie <i>ikonoklazm</i> – wyjaśnia rolę Teodory	kulturowym przedstawia znaczenie Bizancjum dla dziejów Europy
2. Świt narodów europejskich	• Plemiona germańskie we wczesnośredniowiecznej Europie • Organizacja monarchii barbarzyńskich • Chrystianizacja plemion barbarzyńskich – znaczenie arianizmu • Znaczenie chrześcijaństwa w budowie Europy, rola duchowieństwa i nowych zakonów	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Germanie, chrystianizacja, zakon benedyktynów</i>	– opisuje cechy ustrojowe państw germańskich – wymienia i wskazuje na mapie państwa germańskie – wymienia skutki działania zakonu benedyktynów – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>wiec, drużyna, reguła zakonna, arianizm, skryptorium</i>	– za pomocą mapy opisuje proces powstania i upadku państw germańskich – wyjaśnia przyczyny powstania zakonu benedyktynów	– wyjaśnia rolę Teodoryka Wielkiego, św. Benedykta – wyjaśnia pojęcie <i>świt Europy</i>	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie rozwoju chrześcijaństwa dla dziejów Europy
3. Narodziny i podboje islamu	• Arabia przed Mahometem • Okoliczności powstania islamu • Zasady islamu i jego cechy charakterystyczne	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Arabowie, islam, muzułmanie, Beduini</i> – prawidłowo umieszcza w czasie i przestrzeni powstanie islamu – rozpoznaje główne	– wymienia główne założenia religii islamskiej – wymienia etapy rozwoju religii islamskiej – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Mahomet, Allah, Koran, meczet</i>	– wyjaśnia genezę powstania islamu – wyjaśnia rolę Mekki dla ludów arabskich – za pomocą mapy opisuje proces rozszerzania się islamu	– opisuje w porządku chronologicznym rozwój imperium arabskiego – wyjaśnia przyczyny sukcesu islamu – wyjaśnia pojęcie <i>kalifat</i>	– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania islamu dla cywilizacji łaćnińskiej i bizantyjskiej – wyjaśnia znaczenie Arabów dla dziejów

	• Podboje islamu i powstanie kalifatu • Polityka Arabów wobec podbitej ludności • Powstanie podziałów w islamie • Osiągnięcia kulturalne i naukowe Arabów • Znaczenie islamu dla rozwoju cywilizacji europejskiej	cechy kultury islamskiej		– przedstawia działalność Mahometa – ocenia postawę Arabów wobec ludności podbitej – wyjaśnia pojęcia: <i>szariat, dżihad, sunnici, szyici</i>	– wyjaśnia przyczyny rozpadu imperium islamskiego – wymienia osiągnięcia cywilizacyjne Arabów	cywilizacji ludzkiej
4. Państwo Franków	• Wzrost znaczenia Franków i powstanie ich królestwa • Organizacja monarchii Franków w okresie rządów Merowingów • Okoliczności odsunięcia od władzy Merowingów przez Karolingów • Rządy pierwszych Karolingów • Utworzenie Państwa Kościelnego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Germanie, Frankowie, chrystianizacja</i> – lokuje w czasie i przestrzeni powstanie państwa Franków – lokuje w czasie i przestrzeni powstanie Państwa Kościelnego	– opisuje cechy ustrojowe państwa Franków – prawidłowo stosuje pojęcie <i>monarchia patrymonialna</i> – wymienia cechy armii Franków	– za pomocą mapy opisuje proces powstania państwa Franków – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>prawo salickie, Merowingowie, Karolingowie, majordom</i> – lokalizuje w czasie bitwę pod Poitiers i wyjaśnia jej znaczenie	– wyjaśnia rolę Chłodwiga, Karola Młota i Pepina Krótkiego – opisuje w porządku chronologicznym etapy rozwoju państwa Franków	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania państwa Franków
5. Imperium Karola Wielkiego	• Podboje Karola Wielkiego i odnowienie cesarstwa w Europie • Znaczenie renesansu karolińskiego i osiągnięcia kulturalne Franków • Dziedzictwo Imperium Rzymskiego w	– lokuje w czasie i przestrzeni imperium Karola Wielkiego – prawidłowo stosuje pojęcie <i>cesarz</i> – wymienia główne osiągnięcia Karola Wielkiego	– opisuje cechy ustrojowe państwa Franków w czasach Karolingów – wymienia osiągnięcia kulturowe w czasach Karola Wielkiego – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>marchia, hrabstwo, siedem sztuk wyzwolonych,</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>uniwersalizm karoliński, renesans karoliński</i> – wyjaśnia rolę Karola Wielkiego dla dziejów państwa Franków – za pomocą mapy opisuje rozwój państwa Karola Wielkiego	– opisuje w porządku chronologicznym etapy rozwoju państwa Franków w czasach Karola Wielkiego	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie panowania Karola Wielkiego dla dziejów Europy

	- kulturze Franków - Rozwój prawa i administracji państwowej za rządów Karola Wielkiego		<i>minuskuła karolińska</i> – wymienia cechy armii Karola Wielkiego			
6. Rozpad imperium Karolingów	- Kryzys imperium Karolingów - Znaczenie traktatu z Verdun dla przyszłego podziału Europy Zachodniej - Kształtowanie się Francji i Niemiec - Rzesza Niemiecka pod rządami Ottonów - Próby stworzenia europejskiej monarchii uniwersalistycznej przez Ottona III	– lokalizuje w czasie i przestrzeni traktat z Verdun – lokalizuje w czasie i przestrzeni imperium Ottonów	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>uniwersalizm cesarski, I Rzesza</i> – za pomocą mapy opisuje proces rozpadu imperium Karolingów	– opisuje cechy ustrojowe I Rzeszy – za pomocą mapy opisuje rozwój I Rzeszy – wyjaśnia rolę Ottona I i Ottona III dla dziejów Europy	– wyjaśnia przyczyny rozpadu imperium Karolingów – wyjaśnia znaczenie traktatu z Verdun – wyjaśnia rolę Konrada I, Henryka I, Ottona II	– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie imperium Ottonów dla Europy – porównuje idee uniwersalne Karolingów i Ottonów
7. Pierwsze państwa Słowian	- Teorie naukowe dotyczące pochodzenia Słowian - Podział Słowian, organizacja społeczności słowiańskiej - Państwo Samona i państwo wielkomorawskie - Misja Cyryla i Metodego i jej znaczenie - Początki państwowości czeskiej i ruskiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Prasłowianie, Słowianie, początki państwowości</i> – prawidłowo wskazuje na mapie tereny pierwszych państw słowiańskich	– za pomocą mapy wskazuje tereny Słowian wschodnich, zachodnich i południowych – opisuje cechy kultury Słowian i ich wierzeń	– za pomocą mapy opisuje proces powstawania pierwszych państw słowiańskich – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Awarowie, Protobułgarzy, rolnictwo żarowe, trybut, Przemysłodzi, Rurykowicze</i>	– wyjaśnia teorie naukowe dotyczące pochodzenia Słowian – wyjaśnia problem rozwoju chrześcijaństwa dla dziejów Słowian – wyjaśnia rolę: Samona, Cyryla i Metodego, Włodzimierza Wielkiego	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym wyjaśnia okoliczności powstania pierwszych państw słowiańskich
8. Kształtowanie się	Zmiany gospodarcze i społeczne we wczesnym	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>stan społeczny</i> – opisuje elementy	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>system lenny, wasal, senior, herb</i>	– wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>gospodarka naturalna, gospodarka</i>	– opisuje główne zasady społeczeństwa stanowego	– w szerokim zakresie wyjaśnia cechy społeczeństwa

feudalizmu	- średniowieczu - Zasady funkcjonowania i najważniejsze cechy systemu feudalnego - Drabina feudalna i role poszczególnych grup społecznych - Rycerstwo, jego znaczenie, symbolika i obyczaje	drabiny feudalnej – rozpoznaje rycerza i opisuje jego uzbrojenie	- wymienia rodzaje renty feudalnej - charakteryzuje życie codzienne rycerzy i chłopów	<i>towarowo-pieniężna, feudalizm, immunitet, suzeren</i> - wymienia cechy kultury rycerskiej - wyjaśnia specyfikę systemu lennego w Anglii		feudalnego
9. Najazdy normańskie i węgierskie	- Skandynawia we wczesnym średniowieczu - Przyczyny najazdów normańskich - Działalność wikingów - Najazdy węgierskie na Europę - Podboje Normanów - Ukształtowanie się państwa węgierskiego - Rejony Europy objęte najazdami normańskimi	- prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Normanowie, wikingowie, Węgrzy</i> - prawidłowo wskazuje na mapie tereny Skandynawii, obszary najazdów normańskich i węgierskich	- za pomocą mapy wskazuje tereny ludów germańskich żyjących w Skandynawii - wymienia przyczyny ekspansji Normanów i Węgrów - rozpoznaje pismo runiczne - lokalizuje w czasie powstanie królestwa angielskiego	- za pomocą mapy opisuje wyprawy normańskie - opisuje cechy kultury i wierzeń Normanów - lokalizuje w czasie bitwę na Lechowym Polu i wyjaśnia jej znaczenie - lokalizuje w czasie bitwę pod Hastings i wyjaśnia jej znaczenie	- wyjaśnia rolę: Wilhelma Zdobywcy, Arpada, Stefana Wielkiego - wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów wczesnośredniowiecznej Europy	- w szerokim aspekcie wyjaśnia okoliczności powstania Anglii i Węgier - ocenia skutki ekspansji Normanów
Rozdział V. Polska pierwszych Piastów						
1. Pradzieje ziem polskich	- Kultury archeologiczne na ziemiach polskich - Historia osady w Biskupinie - Pojawienie się Słowian na ziemiach polskich i ich organizacja	- prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura łużycka, Biskupin</i> - wskazuje na mapie pierwsze ośrodki plemion polskich - rozpoznaje gród w Biskupinie	- prawidłowo stosuje pojęcia: <i>ród, plemię, drużyna, opole, kultura archeologiczna, Wiślanie, Polanie</i> - opisuje rolę bursztynowego szlaku	- opisuje cechy kultury łużyckiej - opisuje cechy ustroju politycznego i społeczno-ekonomicznego pierwszych plemion polskich	- opisuje losy ziem polskich w prehistorii i starożytności - wyjaśnia okoliczności pojawienia się Słowian na ziemiach polskich	w szerokim aspekcie przedstawia losy ziem polskich w starożytności i wczesnym średniowieczu

	społeczna • Plemiona słowiańskie na ziemiach polskich • Pierwsze państwa Słowian na ziemiach polskich			– wyjaśnia pojęcia: <i>gospodarka żarowa, gospodarka przemienno-odłogowa</i>		
2. Początki państwa polskiego	• Początki ekspansji terytorialnej Polan • Legendarni przodkowie Mieszka I • Przyczyny, okoliczności i znaczenie chrystianizacji Polski w obrządku łacińskim • Zmagania zbrojne Mieszka I z sąsiadami	– lokalizuje w czasie i przestrzeni powstanie państwa Polan – prawidłowo stosuje pojęcie <i>Piastowie</i> – lokalizuje w czasie chrzest Polski	– wymienia osiągnięcia Mieszka I – wymienia przyczyny chrystianizacji Polski – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>drużyna, gród, Wieleci</i>	– wyjaśnia rolę Mieszka I i Dobrawy – za pomocą mapy przedstawia proces rozwoju państwa pierwszych Piastów – wyjaśnia znaczenie dendrochronologii – umiejscawia w czasie bitwę pod Cedynią i wyjaśnia jej znaczenie	– wyjaśnia rolę chrystianizacji dla dziejów Polski – opisuje i ocenia politykę zagraniczną Mieszka I – wyjaśnia pojęcie <i>Dagome iudex</i> – wyjaśnia znaczenie postaci: Wichmana, biskupa Jordana, Galla Anonima, Thietmara	– w szerokim zakresie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa pierwszych Piastów
3. Panowanie Bolesława Chrobrego	• Misja św. Wojciecha w Prusach i zjazd gnieźnieński • Podboje Bolesława Chrobrego • Początki organizacji kościelnej na ziemiach polskich • Polityka zagraniczna Bolesława Chrobrego • koronacja Bolesława Chrobrego i jej znaczenie	– lokalizuje w czasie zjazd gnieźnieński i koronację Bolesława Chrobrego – wskazuje na mapie państwo Bolesława Chrobrego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Chrobrego – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>król, koronacja</i>	– wyjaśnia znaczenie postaci św. Wojciecha, Bolesława Chrobrego – wymienia skutki zjazdu gnieźnieńskiego – wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>relikwia, święty, trybut, arcybiskupstwo, biskupstwo, Drzwi Gnieźnieńskie, Szczerbiec</i> – lokalizuje w czasie wojnę Bolesława Chrobrego z Niemcami i Rusią	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic Polski w czasach pierwszych Piastów – wymienia przyczyny i skutki wojen Bolesława Chrobrego z Niemcami i Rusią Kijowską	– opisuje i ocenia politykę Bolesława Chrobrego – wyjaśnia znaczenie postaci: Ottona III, Henryka II	– w szerokim aspekcie wyjaśnia dzieje Polski w czasach Bolesława Chrobrego – zestawia wydarzenia z dziejów Polski i Europy
4. Kryzys i odbudowa państwa	• Zewnętrzne i wewnętrzne skutki polityki podbojów i	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>tendencje centralistyczne, tendencje</i>	– umiejscawia w czasie koronację Mieszka II – wymienia wewnętrzne i	– za pomocą mapy wskazuje zmiany terytorialne Polski w XI–	– wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny kryzysu Polski	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i okoliczności kryzysu

Piastów	szybkiej chrystianizacji państwa polskiego • Czynniki decentralizacyjne w państwie piastowskim • Utrata znaczenia monarchii piastowskiej • Odbudowa państwowości za Kazimierza Odnowiciela • Panowanie Bolesława Śmiałego i jego polityka zagraniczna • Państwo polskie wobec konfliktu cesarstwa z papieżem • Konflikt króla z biskupem – wypędzenie władcy	<i>decentralistyczne</i> – wskazuje na mapie państwo pierwszych Piastów – wymienia główne osiągnięcia Kazimierza Odnowiciela – umiejscawia w czasie koronację Bolesława Śmiałego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Śmiałego	zewewnętrzne przyczyny klęski Mieszka II – wymienia przyczyny upadku Bolesława Śmiałego – wyjaśnia znaczenie postaci św. Stanisława – prawidłowo stosuje pojęcie <i>powstanie ludowe</i>	XII w. – wyjaśnia znaczenie postaci: Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela	pierwszych Piastów – wyjaśnia okoliczności koronacji Bolesława Śmiałego – wyjaśnia problem konfliktu króla Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem – wyjaśnia znaczenie postaci: Bezpryma, Masława, Jarosława II, Brzetysława, Galla Anonima, Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem	państwa pierwszych Piastów – w szerokim aspekcie przedstawia spór Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem
5. Polska na przełomie XI i XII wieku	• Rządy Władysława Hermana i jego konflikty z synami • Polska w polityce międzynarodowej w XI w. • Walki pomiędzy Piastami o sukcesję na przykładzie konfliktu między Krzywoustym a Zbigniewem • Rządy Bolesława Krzywoustego – wojna z Niemcami oraz podbój Pomorza	– lokalizuje w czasie panowania Bolesława Krzywoustego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Krzywoustego	– lokalizuje w czasie wojnę Krzywoustego z Niemcami – wskazuje zmiany terytorialne państwa polskiego w czasach Bolesława Krzywoustego	– wyjaśnia przyczyny wojny polsko-niemieckiej za panowania Bolesława Krzywoustego – za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną Bolesława Krzywoustego – wyjaśnia pojęcie <i>palatyn</i>	– wyjaśnia okoliczności walki o władzę za panowania Władysława Hermana – wyjaśnia znaczenie postaci: Sieciecha, Henryka V, Galla Anonima	– w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym ocenia postać Bolesława Krzywoustego
6. Monarchia	• Organizacja monarchii piastowskiej	– umiejscawia w czasie i przestrzeni państwo	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia</i>	– opisuje strukturę społeczno-ekonomiczną	– wyjaśnia przemiany ustrojowe w czasach	– wyjaśnia w szerokim aspekcie znaczenie

pierwszych Piastów	- Drużyna książęca i jej znaczenie dla państwa piastowskiego - Społeczeństwo państwa polskiego w czasach pierwszych Piastów - Rola władcy i problemy związane z dziedziczeniem	pierwszych Piastów – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>książę, król, rycerz</i>	<i>patrymonialna, drużyna</i> – wymienia cechy ustrojowe Polski pierwszych Piastów	Polski pierwszych Piastów – wymienia cechy armii polskiej doby pierwszych Piastów – wymienia obciążenia prawa książęcego	Polski pierwszych Piastów – wyjaśnia okoliczności powstania warstwy rycerskiej w Polsce	państwa pierwszych Piastów dla dalszych dziejów Polski
Rozdział VI. Pełnia średniowiecza w Europie						
1. Konflikt cesarstwa z papieżem	- Kryzys papieżstwa w X w. i ruchy odnowy Kościoła - Wielka schizma wschodnia, jej przyczyny i skutki - Spór papieżstwa z cesarstwem – przyczyny, przebieg i skutki - Papieżstwo u szczytu potęgi politycznej - Stronnictwa propapieskie i procesarskie w średniowiecznej Europie	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>władza uniwersalna, prawosławie, katolicyzm</i> – wymienia cele polityki Grzegorza VII	– wyjaśnia pojęcia: <i>wielka schizma wschodnia, spór o inwestyturę, ekskomunika, celibat</i> – lokalizuje w czasie wielką schizmę wschodnią i spór o inwestyturę – wskazuje na mapie obszary zdominowane przez prawosławie i obszary, na których przeważał katolicyzm – wymienia różnice między katolicyzmem a prawosławiem	– wyjaśnia pojęcia: <i>feudalizacja Kościoła, symonia, nepotyzm, konklawe, reforma gregoriańska, obóz gregoriański, konkordat wormacki</i> – wyjaśnia przyczyny i skutki sporu o inwestyturę – wyjaśnia znaczenie postaci: Grzegorza VII, Henryka IV	– wyjaśnia znaczenie reformy kluniackiej – w porządku chronologicznym opisuje proces sporu o inwestyturę – wyjaśnia znaczenie postaci Innocentego III	– w szerokim aspekcie ukazuje przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej – w szerokim aspekcie wyjaśnia proces sporu o inwestyturę
2. Wyprawy krzyżowe	- Przyczyny ekonomiczne, polityczne, społeczne i religijne wypraw krzyżowych - Przebieg walk i najwybitniejsi wodzowie - Zakony rycerskie – okoliczności powstania i	– lokalizuje na mapie Królestwo Jerozolimskie – lokalizuje w czasie okres krucjat – prawidłowo stosuje pojęcie <i>krucjata</i>	– wymienia przyczyny i skutki krucjat – wymienia zakony rycerskie powstałe w czasie krucjat	– za pomocą mapy opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia przyczyny początkowych sukcesów krzyżowców – opisuje losy zakonów rycerskich – wyjaśnia pojęcia: <i>wyprawa ludowa,</i>	– w porządku chronologicznym opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia znaczenie postaci: Fryderyka Barbarossy, Saladyna	– w szerokim aspekcie ukazuje rolę krucjat dla dziejów politycznych, gospodarczo-społecznych i kulturowych Europy

	charakterystyka trzech najważniejszych zakonów Negatywne i pozytywne skutki wypraw krzyżowych			<i>handel lewantyński</i> – wyjaśnia znaczenie postaci Urbana II		
3. Imperium mongolskie	- Powstanie państwa Mongołów - Przyczyny sukcesów armii mongolskiej - Podboje mongolskie w Azji - Najazdy Mongołów na Europę i ich skutki - Imperium mongolskie – jego zasięg, dzieje i znaczenie	– lokalizuje na mapie imperium mongolskie – prawidłowo stosuje pojęcie Mongołowie – rozpoznaje i opisuje wojownika mongolskiego	– wymienia przyczyny i skutki podbojów mongolskich – wymienia skutki ataku Mongołów na ziemie polskie – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Legnicą	– wyjaśnia znaczenie postaci Czyngis-chana – wyjaśnia przyczyny sukcesów armii mongolskiej – za pomocą mapy opisuje proces ekspansji mongolskiej	– w porządku chronologicznym opisuje proces ekspansji mongolskiej – wyjaśnia znaczenie postaci Marca Polo	– w szerokim aspekcie wyjaśnia okoliczności powstania i rolę imperium mongolskiego dla dziejów Polski i świata
4. Narodziny monarchii stanowej	- Przemiany społeczne w średniowieczu - Ukształtowanie się stanów - Powstanie pierwszych reprezentacji stanowych - Początek monarchii stanowych w Europie (Anglia, Francja)	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia stanowa, stan</i> – wymienia stany w średniowieczu	– wyjaśnia pojęcie <i>monarchia stanowa</i> – wymienia przykłady reprezentacji stanowych w poszczególnych państwach – lokalizuje w czasie powstanie parlamentów w Anglii i we Francji	– wyjaśnia proces kształtowania się stanów społecznych – opisuje zasady monarchii stanowych w Anglii i we Francji – wyjaśnia pojęcie <i>Wielka Karta Swobód</i>	– w porządku chronologicznym wyjaśnia proces powstawania monarchii stanowych w Anglii i we Francji – wyjaśnia rolę Jana bez Ziemi, Filipa Pięknego	– w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian ustrojowych w średniowiecznej Europie
5. Gospodarka średniowiecznej Europy	- Przemiany w średniowiecznym rolnictwie - Odrodzenie i rozwój ośrodków miejskich	– rozpoznaje cechy gospodarki średniowiecznej – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>dwupółowka, trójpółowka, targi</i>,	– wymienia przyczyny ożywienia gospodarczego w XI–XIII w. – wymienia zmiany wprowadzone w rolnictwie w okresie pełnego	– opisuje strukturę społeczno-gospodarczą Europy czasów krucjat – wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>gospodarka naturalna, gospodarka</i>	– wyjaśnia przyczyny rozwoju handlu w średniowieczu – wyjaśnia przemiany sytuacji społeczno-ekonomicznej wsi w	– w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian gospodarczo-społecznych w Europie czasów

	- Rola i charakterystyka handlu w średniowiecznej Europie - Handel śródziemnomorski i rola miast włoskich - Handel hanzeatycki - Powrót gospodarki pieniężnej i początki bankowości - Rola jarmarków	<i>jarmarki, bank</i>	średniowiecza	<i>towarowo-pieniężna</i> – wyjaśnia znaczenie Hanzy, Wenecji, Genui i jarmarków szampańskich	Europie doby krucjat	krucjat
6. Wieś i miasto w średniowieczu	- Znaczenie i sytuacja chłopstwa w średniowieczu - Rozwój miast w średniowieczu - Rola i charakterystyka rzemiosła w średniowiecznej Europie - Struktura społeczna średniowiecznego miasta - Życie codzienne na wsi i w mieście w średniowieczu	– rozpoznaje cechy średniowiecznego miasta – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>trójpółowka, ratusz, cech</i>	– wyjaśnia rolę cechów i gildii – wymienia najważniejsze miasta średniowiecznej Europy – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>patrycjat, pospólstwo, cech, gildia</i>	– wyjaśnia okoliczności powstania gospodarki towarowo-pieniężnej – wyjaśnia znaczenie Hanzy, Wenecji, Genui i jarmarków szampańskich – za pomocą schematów opisuje warunki codziennego życia mieszkańców średniowiecznych miast i wsi	– wyjaśnia okoliczności powstania i cechy średniowiecznego mieszczaństwa – opisuje cechy ustrojów miast w średniowieczu	– w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym ukazuje przemiany w średniowiecznej Europie XI–XIII w. – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania samorządów miejskich dla dziejów Europy
7. Kościół w średniowieczu	- Duchowość klasztorna we wczesnym średniowieczu - Monastycyzm cysterski i jego znaczenie - Polityczno-społeczne znaczenie	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zakon, klasztor, herezja</i>	– wymienia cechy nowych zakonów (cystersów, dominikanów, franciszkanów) – wyjaśnia znaczenie religii w życiu średniowiecznych społeczeństw	– wyjaśnia znaczenie powstania zakonów żebraczych – wyjaśnia założenia ideowe waldensów i albigensów – wyjaśnia znaczenie	– opisuje w porządku chronologicznym przemiany wprowadzane w Kościele katolickim w XI–XIII w. – wyjaśnia znaczenie	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia rolę Kościoła dla dziejów Europy

	Kościół i duchowieństwo w średniowiecznej Europie • Przemiany życia religijnego • Ruchy heretyckie – waldensi i albigensi (katarzy) • Zakony żebracze • Znaczenie religii w średniowieczu • Papieństwo od kryzysu do potęgi		– prawidłowo stosuje pojęcie <i>ruchy monastyczne</i>	postaci: św. Franciszka, św. Dominika	postaci: św. Tomasza z Akwinu, Innocentego III	
8. Kultura średniowiecznej Europy	• Kultura stanowa w średniowieczu jako wynik funkcjonowania społeczeństwa stanowego • Architektura romańska i gotycka • Literatura w średniowieczu • Filozofia średniowiecznej Europy • Malarstwo, rzeźba i inne sztuki plastyczne w średniowieczu • Uniwersytety i edukacja w średniowiecznej Europie	– rozróżnia budowle wzniesione w stylu romańskim i gotyckim – rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej	– za pomocą schematów opisuje style romański i gotycki – wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>kultura uniwersalna</i> – wymienia najważniejsze cechy kultury średniowiecznej – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów kultury średniowiecznej	– wyjaśnia pojęcia: <i>Biblia pauperum</i>, <i>siedem sztuk wyzwolonych</i> – opisuje cechy malarstwa i rzeźby średniowiecznej – prawidłowo stosuje pojęcia architektoniczne typowe dla budowli średniowiecznych (np. portal, nawa, rozeta) – wymienia najważniejsze uniwersytety średniowieczne – opisuje system edukacyjny w średniowieczu	– wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza – wyjaśnia rolę uniwersytetów dla dziejów średniowiecznej Europy – wyjaśnia rolę miast dla rozwoju kultury średniowiecznej	– w szerokim aspekcie ukazuje rolę kultury średniowiecznej dla dziejów Europy – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury średniowiecza
Rozdział VII. Rozbicie dzielnicowe i odbudowa Królestwa Polskiego						
1. Rozbicie dzielnicowe	• Podział państwa piastowskiego w wyniku testamentu	– lokalizuje w czasie śmierć Bolesława Krzywoustego	– wyjaśnia pojęcia: <i>rozbicie dzielnicowe</i> , <i>testament Krzywoustego</i>	– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje	– opisuje w porządku chronologicznym proces rozbicia dzielnicowego	– wyjaśnia w szerokim aspekcie przyczyny i proces rozbicia

	• Krzywoustego • System senioratu – funkcjonowanie i upadek • Walki wewnętrzne pomiędzy książętami piastowskimi • Najazdy mongolskie	– rozpoznaje na mapie Polskę w czasach rozbicia dzielnicowego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>seniorat, pryncypat</i> – wymienia przyczyny i skutki rozbicia dzielnicowego – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Legnicą – wymienia skutki najazdu Mongołów na Polskę	proces rozbicia dzielnicowego w Polsce – wyjaśnia znaczenie zjazdu w Łęczycy dla dziejów Polski	w Polsce – wyjaśnia znaczenie zjazdu w Gąsawie dla dziejów Polski – wyjaśnia znaczenie postaci: Władysława Wygnańca, Bolesława Kędzierzawego, Mieszka Starego, Kazimierza Sprawiedliwego, Leszka Białego, Henryka Brodatego, Henryka Pobożnego	dzielnicowego w Polsce
2. Rozwój gospodarczy ziem polskich	• Ożywienie gospodarcze na ziemiach polskich • Osadnictwo na prawie niemieckim i na prawie polskim na ziemiach księstw piastowskich • Zmiany społeczne, ekonomiczne i polityczne w okresie rozbicia dzielnicowego • Wzrost znaczenia rycerstwa – feudalizm na ziemiach polskich • Początki monarchii stanowej	– prawidłowo lokuje w czasie okres rozbicia dzielnicowego – rozpoznaje i opisuje plan wsi i miasta lokowanego na prawie niemieckim	– wymienia cechy lokowanych na prawie niemieckim wsi i miast – wymienia zmiany ekonomiczno-społeczne na ziemiach polskich w dobie rozbicia dzielnicowego	– opisuje proces lokowania wsi i miast – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>immunitet, zasadźca, sołtys, wójt, burmistrz, immunitet, łan, ratusz, wolnizna</i>	– wyjaśnia znaczenie postaci Henryka Brodatego – wyjaśnia przyczyny ożywienia gospodarczego na ziemiach polskich w XIII w.	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia i ocenia skutki rozbicia dzielnicowego dla dziejów Polski
3. Sąsiedzi Polski w XII–XIII wieku	• Powstanie Marchii Brandenburskiej • Plemiona Bałtów i ich najazdy na ziemie polskie • Sprowadzenie	– prawidłowo lokuje w czasie okres rozbicia dzielnicowego – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Marchia Brandenburska, Krzyżacy</i>,	– wymienia i wskazuje na mapie zewnętrzne zagrożenia dla ziem polskich – lokalizuje w czasie i przestrzeni sprowadzenie	– wyjaśnia znaczenie postaci Konrada Mazowieckiego – prawidłowo stosuje pojęcie <i>Bałtowie</i> – za pomocą mapy	– wyjaśnia okoliczności i znaczenie powstania Marchii Brandenburskiej – wyjaśnia znaczenie postaci: Albrechta	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia i ocenia skutki rozbicia

	- Krzyżaków nad Bałtyk - Państwo zakonu krzyżackiego w Prusach - Ruś w XII–XIII w. - Czechy w XIII w.	<i>Tatarzy, Ruś</i> – lokuje na mapie sąsiadów Polski w XII–XIII w.	Krzyżaków do Polski – wymienia skutki sprowadzenia Krzyżaków do Polski	opisuje rozwój terytorialny państwa krzyżackiego	Niechwiezia, Mendoga, Giedymina, Hermana von Salza – wyjaśnia przyczyny upadku państwa Rusi Kijowskiej – wyjaśnia powody rosnącej pozycji Czech w XII–XIII w.	dzielnicy dla dziejów Polski
4. Próby zjednoczenia Królestwa Polskiego	- Apogeum rozbiła dzielnicowego - Próby zjednoczenia ziem polskich w XII i XIII w. - Rola Kościoła w próbach zjednoczenia Polski - Próby zjednoczenia Polski na przełomie XIII i XIV w. – Przemysław II - Polska pod rządami Przemysłowców	– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni rozbiła dzielnicowe w Polsce – wymienia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny zjednoczenia ziem polskich	– wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny zjednoczenia ziem polskich – wyjaśnia rolę Kościoła w próbach zjednoczenia ziem polskich	– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces walki o zjednoczenie Polski – wyjaśnia rolę Przemysław II i Wacława II – lokuje w czasie panowanie Przemysław II i Wacława II	– w porządku chronologicznym opisuje proces zjednoczenia ziem polskich – ocenia rolę panowania Przemysłowców w Polsce – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny zjednoczenia ziem polskich – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy
5. Odrodzenie Królestwa Polskiego	- Przebieg walk o zjednoczenie Polski toczonych przez Władysława Łokietka - Polityka zagraniczna Łokietka – sojusz z Węgrami oraz konflikty z Krzyżakami, Brandenburgią i Luksemburgami - Straty terytorialne na rzecz sąsiadów - Znaczenie	– prawidłowo lokuje w czasie koronację Łokietka – wskazuje na mapie proces zmiany granic państwa Władysława Łokietka – wymienia główne osiągnięcia Władysława Łokietka	– wyjaśnia rolę postaci Władysława Łokietka – wymienia przyczyny i skutki wojny Władysława Łokietka z Krzyżakami – lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Płowcami	– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces walki o zjednoczenie Polski – wyjaśnia pojęcie <i>bunt wójta Alberta</i>	– w porządku chronologicznym opisuje proces zjednoczenia ziem polskich – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski	– w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie Władysława Łokietka – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy

	koronacji Władysława Łokietka					
6. Monarchia Kazimierza Wielkiego	- Reformy prawne i administracyjne Kazimierza Wielkiego - Osiągnięcia gospodarcze i budowa pozycji politycznej Polski - Rozwój cywilizacyjny ziem polskich - Nabytki terytorialne Polski za Kazimierza Wielkiego - Polityka zagraniczna Kazimierza Wielkiego - Problemy z dziedzictwem tronu	– prawidłowo lokuje w czasie panowanie Kazimierza Wielkiego – rozpoznaje mapę Polski z czasów Kazimierza Wielkiego – wymienia najważniejsze osiągnięcia Kazimierza Wielkiego	– wymienia i wskazuje na mapie sąsiadów Polski w czasach panowania Kazimierza Wielkiego – wymienia najważniejsze reformy wewnętrzne Kazimierza Wielkiego – lokalizuje w czasie powstanie Akademii Krakowskiej	– za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną i wewnętrzną Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia przyczyny rozwoju gospodarczego Polski w czasach Kazimierza Wielkiego – opisuje stosunek Kazimierza Wielkiego do diaspory żydowskiej – wyjaśnia problem z dziedzictwem tronu	– w porządku chronologicznym opisuje politykę zagraniczną Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia zmiany ustrojowe w państwie Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski	– w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie Kazimierza Wielkiego – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy
Rozdział VIII. Polska i Europa u schyłku średniowiecza						
1. Unie z Węgrami i Litwą	- Unia polsko-węgierska i rządy Andegawenów w Polsce - Wzrost znaczenia szlachty na przełomie XIV i XV w. - Litwa przed unią z Polską - Początki unii polsko-litewskiej, kształtowanie się zasad współistnienia - Rządy Władysława Jagiełły i jego polityka dynastyczna - Wielokulturowość	– prawidłowo lokuje w czasie unię w Krewie – rozpoznaje na mapie monarchię Jagiellonów – prawidłowo stosuje pojęcie <i>unia personalna</i> – wymienia założenia przywileju koszyckiego – wymienia założenia unii w Krewie	– wymienia przyczyny i skutki przywileju w Koszycach – lokalizuje w czasie przywilej w Koszycach oraz unię w Krewie – wymienia przyczyny i skutki unii krewskiej – prawidłowo stosuje pojęcie <i>przywilej generalny</i>	– wyjaśnia przyczyny przejęcia władzy w Polsce przez Andegawenów – wyjaśnia polityczne i gospodarczo-społeczne skutki przywileju koszyckiego – wyjaśnia rolę postaci: Ludwika Andegaweńskiego, Jadwigi, Władysława Jagiełły, Witolda – lokuje w czasie unię w Horodle – wymienia przyczyny i	– opisuje w porządku chronologicznym dzieje unii polsko-litewskiej – porównuje założenia unii krewskiej i horodelskiej – ocenia znaczenie unii krewskiej dla dziejów Polski – wyjaśnia problem następstwa tronu po Jagiellach – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – wyjaśnia pojęcie	– w szerokim zakresie wyjaśnia skutki przywileju w Koszycach dla procesu kształtowania się demokracji szlacheckiej – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy

	państwa Jagiellonów, w tym na ziemiach polskich			skutki unii horodelskiej	<i>przywilej jedlneński</i>	
2. Wojny z zakonem krzyżackim	- Przyczyny konfliktu polsko-krzyżackiego - Przebieg bitwy grunwaldzkiej i jej znaczenie - Postanowienia I pokoju toruńskiego - Konflikt polsko-krzyżacki na soborze w Konstancji - Wojny polsko-krzyżackie w latach 20. i 30. XV w.	– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni bitwę grunwaldzką – wymienia skutki bitwy grunwaldzkiej	– wskazuje na mapie Żmudź – wymienia przyczyny wojny z zakonem – lokuje w czasie i wymienia skutki I pokoju toruńskiego – za pomocą schematu opisuje przebieg bitwy grunwaldzkiej	– za pomocą mapy opisuje przebieg Wielkiej Wojny z zakonem – wyjaśnia rolę postaci: Władysława Jagiełły, Ulricha von Jungingena	– opisuje w porządku chronologicznym przebieg konfliktów z Krzyżakami za panowania Władysława Jagiełły – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – wyjaśnia znaczenie postaci Pawła Włodkowica	– w szerokim aspekcie ukazuje dalekosiężne skutki zwycięstwa grunwaldzkiego dla dziejów Polski – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy
3. Europa Zachodnia w XIV–XV wieku	- Zjednoczenie Francji i wybuch wojny stuletniej - Przebieg konfliktu angielsko-francuskiego w XIV–XV w. - Monarchia burgundzka - Cesarstwo w XIII–XIV w. - Wojny szwajcarskie i spadek znaczenia rycerstwa - Przebieg rekonkwisty w Hiszpanii	– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni wojnę stuletnią – wymienia przyczyny i skutki wojny stuletniej – prawidłowo stosuje pojęcie <i>Cesarstwo</i>	– prawidłowo lokują Burgundię i Szwajcarię na mapie – wymienia przyczyny kryzysu Cesarstwa w XIII–XIV w. – prawidłowo stosuje pojęcie <i>rekonkwista</i>	– wyjaśnia przyczyny i skutki wojny stuletniej – wyjaśnia rolę Joanny d’Arc – wyjaśnia przyczyny spadku znaczenia rycerstwa – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>wielkie bezkrólewie</i>, <i>Złota bulla</i>	– opisuje w porządku chronologicznym przebieg wojny stuletniej – wyjaśnia znaczenie monarchii burgundzkiej – wyjaśnia okoliczności powstania Szwajcarii	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przebieg i znaczenie wojny stuletniej dla dziejów Europy
4. Kryzys schyłku średniowiecza	- Kryzys gospodarczy i epidemia dżumy - Powstania chłopskie w Anglii i we Francji	– wymienia przyczyny kryzysu Kościoła w XIV–XV w. – prawidłowo stosuje pojęcie <i>czarna śmierć</i>	– wymienia przyczyny i skutki czarnej śmierci – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>niewola awiniońska</i>, <i>wielka schizma zachodnia</i>, <i>sobór w</i>	– wyjaśnia rolę czarnej śmierci dla dziejów Europy – wyjaśnia przyczyny i skutki powstań chłopskich w Anglii i we	– wyjaśnia cechy niewoli awiniońskiej – wyjaśnia pojęcia: <i>kurializm</i>, <i>koncylaryzm</i>, <i>nowa pobożność</i>	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny kryzysu w Kościele katolickim

	- Niewola awiniońska papieża - Spory o istotę Kościoła i ruchy reformatorskie		<i>Konstancji</i>	Francji – lokalizuje w czasie sobór w Konstancji		
5. Europa Środkowa i Wschodnia w XV wieku	- Czechy pod panowaniem Luksemburgów - Powstanie husytyzmu i wojny husyckie - Podboje imperium osmańskiego na Bałkanach - Węgry w XV w. - Ruś w walce o wyzwolenie spod zwierzchnictwa Mongołów	– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni upadek Konstantynopola – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>husyci, Turcy osmańscy</i>	– wymienia przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego – wymienia główne założenia ideologii husyckiej	– wyjaśnia przyczyny ekspansji Osmanów i za pomocą mapy ją opisuje – wyjaśnia rolę Jana Husa	– opisuje przebieg i skutki wojen husyckich – wyjaśnia przyczyny i skutki ekspansji osmańskiej – wyjaśnia przebieg procesu wyjścia ziem ruskich spod zwierzchnictwa Mongołów	– w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia przebieg i znaczenie wojen husyckich – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania imperium osmańskiego
6. Panowanie Kazimierza Jagiellończyka	- Panowanie i śmierć Władysława Warneńczyka - Bezkrólewie i objęcie rządów przez Kazimierza Jagiellończyka - Przyczyny wojny trzynastoletniej - Przebieg walk podczas wojny trzynastoletniej - Zmiany w sztuce wojennej w XV w. - Skutki wojny trzynastoletniej - Polityka	– prawidłowo lokuje w czasie wojnę trzynastoletnią – wskazuje zmiany terytorialne będące skutkiem wojny trzynastoletniej	– lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Warną – wymienia przyczyny wojny trzynastoletniej – wymienia skutki II pokoju toruńskiego – lokuje w czasie przywilej cerekwicko-nieszawski i wymienia jego postanowienia	– wyjaśnia przyczyny i skutki bitwy pod Warną – wyjaśnia pojęcia: <i>Związek Pruski, akt inkorporacji</i> – za pomocą mapy opisuje przebieg wojny trzynastoletniej – wyjaśnia znaczenie postaci Kazimierza Jagiellończyka – prawidłowo stosuje pojęcie <i>polityka dynastyczna</i>	– wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – wyjaśnia przyczyny sukcesu Polski w wojnie trzynastoletniej – za pomocą mapy i drzewa genealogicznego przedstawia politykę dynastyczną Kazimierza Jagiellończyka – wyjaśnia rolę Zbigniewa Oleśnickiego	– w szerokim aspekcie międzynarodowym wyjaśnia i ocenia wyprawę warneńską – w szerokim politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym aspekcie wyjaśnia skutki wojny trzynastoletniej dla dziejów Polski – w szerokim zakresie wyjaśnia skutki przywileju cerekwicko-nieszawskiego dla

	dynastyczna Kazimierza Jagiellończyka					procesu kształtowania się demokracji szlacheckiej
7. Monarchia polska w XIV–XV wieku	• Zmiany w administracji polskiej • Rozwój monarchii stanowej • Przywileje szlacheckie charakterystyczne cechy polskiej monarchii stanowej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia stanowa, przywilej stanowy</i> – rozpoznaje cechy polskiej monarchii stanowej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia elekcyjna, sejmik, rada królewska, senat</i> – wymienia postanowienia najważniejszych przywilejów szlacheckich	– opisuje system administracji centralnej i samorządowej w Polsce – wyjaśnia powody wzrostu znaczenia szlachty – wyjaśnia przyczyny i skutki wydania najważniejszych przywilejów szlacheckich	– wyjaśnia pojęcie <i>Corona Regni Poloniae</i> – w porządku chronologicznym wyjaśnia proces powstawania demokracji szlacheckiej	– w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian ustrojowych w Polsce XIV–XV w.
8. Kultura polska w średniowieczu	• Architektura średniowieczna w Polsce • Malarstwo i rzeźba średniowieczna w Polsce • Najważniejsze zabytki sztuki średniowiecznej na ziemiach polskich • Początki polskiego dziejopisarstwa • Edukacja i nauka na ziemiach polskich w średniowieczu • Rola Akademii Krakowskiej	– rozpoznaje style architektoniczne średniowiecza – rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej w Polsce	– za pomocą schematów opisuje style romański i gotycki – wymienia najważniejsze cechy kultury średniowiecznej w Polsce – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów kultury średniowiecznej w Polsce	– opisuje cechy malarstwa i rzeźby średniowiecznej w Polsce – opisuje system szkolnictwa w Polsce – wyjaśnia znaczenie postaci: Wita Stwosza, Galla Anonima, Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem, Jana Długosza	– wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza w Polsce – opisuje dzieje Akademii Krakowskiej i wyjaśnia jej znaczenie	– w szerokim aspekcie ukazuje rolę kultury średniowiecznej dla dziejów Polski – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury średniowiecza w Polsce